

Καλλιόπη Αμυγδάλου

Ιστορικός αρχιτεκτονικής, Επιστημονική Υπεύθυνη (PI)
ERC Starting Grant HOMEACROSS

Ποιο είναι το ερευνητικό σας αντικείμενο στο πλαίσιο του έργου HOMEACROSS;

Το HOMEACROSS -με πλήρη τίτλο «Space, memory and the legacy of the 1923 Population Exchange between Greece and Turkey»- έχει στόχο να μελετήσει τη χωρική και αρχιτεκτονική διάσταση αυτής της τεράστιας εκτόπισης πληθυσμών, η οποία μεταμόρφωσε τόσο τους τόπους που έμειναν πίσω όσο και τους τόπους άφιξης των προσφύγων. Βλέπουμε συχνά την Ανταλλαγή υπό το πρίσμα της εθνικής ήττας και της Μικρασιατικής Καταστροφής, με μία έμφαση στη μεγάλη κλίμακα του χάρτη, και αντιμετωπίζουμε τις «χαμένες πατρίδες» ως αφηρημένα εδάφη.

Επιλέγοντας να μελετήσει την περιφέρεια Σμύρνης και την Αττική, το HOMEACROSS θέλει να φτάσει στην κλίμακα του χωριού, της γειτονιάς, και να κατανοήσει από κοντά το σύμπαν (κτηριακό, φυσικό, συμβολικό) που χάθηκε και αναδημιουργήθηκε, στην ανθρώπινη κλίμακα.

Ο Μικρασιάτης πρόσφυγας αποκόπτεται βίαια από όλα όσα συνιστούσαν το καθημερινό του μικρόκοσμο – τα σπίτια του χωριού, το καφενείο της γωνιάς, τη βρύση στην οποία κατέβαιναν τα κορίτσια για νερό, το ξωκκλήσι της Παναγιάς στο βουνό που ανέβαιναν στο πανηγύρι της, το ρέμα που έπλεναν τα ρούχα, τα ρωμαϊκά ερείπια τα οποία περιτριγυρίζουν δοξασίες, τα αμπέλια. Αυτό το σύνθετο τοπίο, επεξεργασμένο από τον άνθρωπο, στο οποίο εξάρσεις της φύσης μπλέκονται με ιερά σημεία και κατάλοιπα του παρελθόντος νοσηματοδοτούνται από παραδόσεις ή τις νέες εθνικές διδαχές, αποδομείται βίαια καθώς εκτοπίζονται οι πρωταγωνιστές του. Και ύστερα ανασυντίθεται δύο φορές: την πρώτη στον ίδιο τόπο, καθώς άλλοι πρόσφυγες, οι εισερχόμενοι Μουσουλμάνοι ανταλλαχθέντες, καλούνται να το κληρονομήσουν, να το επαναλειουργήσουν, να το επανανοσηματοδοτήσουν με βάση τις δικές τους ανάγκες και ιδέες· και τη δεύτερη φορά στον νέο τόπο, στην περίπτωση μας στην Αττική, όπου οι Μικρασιάτες πρόσφυγες καλούνται να ξαναριζώσουν και με κάποιον τρόπο να επανατοποθετήσουν τις μνήμες, τις αξίες, τους εαυτούς τους στην νέα πατρίδα. Με επιτόπια έρευνα στα χωριά της Ιωνίας και στις γειτονιές της Αττικής, με αρχειακή έρευνα στις δύο χώρες και μιλώντας με τους απογόνους των ανταλλαχθέντων των δύο πλευρών, στοχεύουμε να κατανοήσουμε καλύτερα την Ανταλλαγή στη διάσταση του χώρου, του τοπίου, της αρχιτεκτονικής, του μνημείου και του καταλοίπου.

Πώς υποστηρίζει το ερευνητικό σας έργο η δράση ERC Starting Grant;

Η δράση ERC Starting Grant είναι μία ιδανική χρηματοδότηση για

«Με επιτόπια έρευνα στα χωριά της Ιωνίας και στις γειτονιές της Αττικής, με αρχειακή έρευνα στις δύο χώρες και μιλώντας με τους απογόνους των ανταλλαχθέντων των δύο πλευρών, στοχεύουμε να κατανοήσουμε καλύτερα την Ανταλλαγή στη διάσταση του χώρου, του τοπίου, της αρχιτεκτονικής, του μνημείου και του καταλοίπου».

ένα τέτοιο σύνθετο και φιλόδοξο έργο. Καταρχάς, μας επιτρέπει να καλύψουμε το κόστος εργασίας μίας μεσαίου μεγέθους ομάδας (7-9 άτομα) για 5 χρόνια – ένα ικανό διάστημα για να παράγουμε αξιολογικά αποτελέσματα. Επίσης υποστηρίζει πλήρως όλες μας τις ανάγκες σε μετακινήσεις για επιτόπια έρευνα στις δύο χώρες, και αρχειακή έρευνα οπουδήποτε στον κόσμο υπάρχουν σχετικά αρχεία για τις περιοχές μελέτης. Ακόμα, χρήση στη χρηματοδότηση αυτή θα μπορούσαμε να πραγματοποιήσουμε σημαντικές δράσεις ώστε να ανακοινώσουμε την πορεία και τα αποτελέσματα της έρευνας – για παράδειγμα, σχεδιάζουμε μία έκθεση, ένα συνέδριο, workshops για φοιτητές, αλλά και έναν διαδραστικό χάρτη στον οποίο θα μπορεί ο χρήστης να περιηγείται σε περιοχές της περιφέρειας Σμύρνης και της Αττικής και να ανακαλύπτει τα ευρήματα της έρευνας. Το ERC StG είναι μία πολύ σημαντική χρηματοδότηση για νέους ερευνητές, όπως και η προηγούμενη χρηματοδότηση που έλαβα, από τη δράση Marie Skłodowska-Curie Actions, και θα ήθελα να αναφέρω εδώ την πολύτιμη υποστήριξη του ΕΚΤ στα διάφορα ζητήματα που προκύπτουν κατά την προετοιμασία των αιτήσεων και κατά την υλοποίηση των έργων αυτών.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΥΓΑΡΑΚΗΣ

→ Η Καλλιόπη Αμυγδάλου είναι ιστορικός αρχιτεκτονικής και επικεφαλής του ερευνητικού έργου HOMEACROSS στο Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ). Μεταξύ 2020-2021 ήταν μεταδιδακτορική ερευνήτρια (υπότροφος ΙΚΥ) στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών και μεταξύ 2017-2019 ήταν υπότροφος του προγράμματος Marie Skłodowska-Curie (IF) στο ΕΛΙΑΜΕΠ. Δίδαξε για δύο χρόνια ως λέκτορας στη Σχολή Αρχιτεκτονικής του Izmir Institute of Technology στην Τουρκία (2015-2017). Ολοκλήρωσε τη διδακτορική της διατριβή στην Ιστορία και Θεωρία Αρχιτεκτονικής στην σχολή Bartlett School of Architecture (University College London) το 2014. Είναι επίσης κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στις πολιτισμικές σπουδές από το London School of Economics και απόφοιτος της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.

Το ακαδημαϊκό τους επίπεδο έχει μεγάλες διακυμάνσεις – άλλωστε ο αριθμός των πανεπιστημίων της χώρας είναι πολύ μεγάλος (λίγο περισσότερα από 200 πανεπιστήμια σε όλη την χώρα, οκτώ στην περιοχή της Σμύρνης). Αυτό που μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση στο δικό μου πανεπιστήμιο, ένα δημόσιο πανεπιστήμιο που προσελκύει φοιτητές μεσαίων και χαμηλών οικονομικών στρωμάτων από όλη τη χώρα, ήταν η εργατικότητα και η προσήλωση των φοιτητών.

Μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει έδαφος για ερευνητική συνεργασία μεταξύ ελληνικών και τουρκικών οργανισμών και ομάδων;

Σε ποιες περιοχές της Αττικής σήμερα διατηρείται το αρχιτεκτονικό αποτύπωμα εκείνης της εποχής;

Στην Αττική διατηρούνται ακόμα τμήματα προσφυγικών συνοικισμών σε πολλές περιοχές που εγκαταστάθηκαν οι πρόσφυγες, όπως στη Νέα Φιλαδέλφεια, την Καισαριανή, την Κοκκινιά και αλλού. Κάποιες από αυτές τις περιοχές έχουν μελετηθεί αρκετά από ιστορικούς και αρχιτέκτονες, και θέλουμε να επεκτείνουμε και να εμβαθύνουμε αυτήν την προσπάθεια. Στην Ιωνία, εκτός από τους περισσότερο γνωστούς οικισμούς (Βουρλά, Αλάτσατα, Τσεσμέ), θέλουμε να μελετήσουμε και μικρά χωριουδάκια όπως οι Ερυθρές, το Ντεμίρζιλι, το Γιατζιλάρι και άλλα.

Έχετε διδάξει στο Izmir Institute of Technology. Ποια εικόνα έχετε κρατήσει από την εμπειρία αυτή;

Η εργασία μου στο Izmir Institute of Technology, ένα αγγλόφωνο δημόσιο πανεπιστήμιο της Σμύρνης, ήταν μια εξαιρετική εμπειρία. Τα τουρκικά πανεπιστήμια είναι ιδιαίτερα οργανωμένα και εξωστρεφή.

«Περισσότερο από ό,τι στο πεδίο της πολιτικής, στον χώρο της έρευνας οι σχέσεις χτίζονται αργά και σταθερά».

Περισσότερο από ό,τι στο πεδίο της πολιτικής, στον χώρο της έρευνας οι σχέσεις χτίζονται αργά και σταθερά. Ερευνητές και ιδρύματα συνεργάζονται ξανά και ξανά με κριτήριο την εμπιστοσύνη, την αποτελεσματικότητα, την απόλαυση της δημιουργίας, την ακαδημαϊκή αριστεία και όχι με βάση τις εθνικές εντάσεις. Στο πλαίσιο του HOMEACROSS, το ΕΛΙΑΜΕΠ θα συνεργαστεί με το πανεπιστήμιο ΙΥΤΕ (όπου εργάστηκε) και με το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών στην Αθήνα, και η ομάδα μας περιλαμβάνει Έλληνες και Τούρκους ερευνητές. Η ελληνοτουρκική αυτή συνεργασία δεν είναι μόνο κλειδί για την επιτυχία της έρευνας, αλλά είναι και αυτή καθεαυτή ζητούμενο του έργου. ●

HOMEACROSS
eliamep.gr/project/homeacross